

LIETUVOS RESPUBLIKOS STATYBOS IR URBANISTIKOS MINISTERIJOS

**Į S A K Y M A S
DĖL TERITORINIO PLANAVIMO IR INŽINERINĖS ĮRANGOS PROJEKTAVIMO
REKOMENDACIJŲ APSAUGAI NUO SMURTO IR VANDALIZMO (R5-93)
PATVIRTINIMO**

1993 m. rugsėjo 22 d. Nr. 165

Vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. kovo 24 d. nutarimą Nr. 197 „Dėl nusikaltimų asmeninei (privatinei) nuosavybei prevencijos ir jų kontrolės gerinimo“,

ĮSAKAU:

1. Patvirtinti Vilniaus technikos universiteto Teritorinio planavimo instituto parengtas ir suderintas su Respublikos vidaus reikalų ministerija bei Lietuvos architektų sąjunga „Teritorinio planavimo ir inžinerinės įrangos projektavimo rekomendacijas apsaugai nuo smurto ir vandalizmo (R5-93)“.

2. R5-93 dauginimą ir platinimą pavesti akcinei bendrovei „Renkon“.

STATYBOS IR URBANISTIKOS MINISTRAS ALGIRDAS VAPŠYS

Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministerija	Rekomendacijos	R5-93
	Teritorinio planavimo ir inžinerinės įrangos projektavimo rekomendacijos apsaugai nuo smurto ir vandalizmo	Pirmą kartą

BENDROJI DALIS

Rekomendacijos taikytinos rengiant šiuos projektus:

- naujų urbanizuotų teritorijų ir statinių,
- teritorijų ir pastatų rekonstrukcijos, renovacijos,
- viešųjų teritorijų ir erdvių su didelėmis žmonių sankaupomis.

Praktiškai visi čia siūlomos apsaugos nuo smurto ir vandalizmo teritorinio planavimo ir inžinerinės įrangos priemonės ir būdai yra elementarūs. Todėl, remiantis kitų šalių patirtimi, šios rekomendacijos traktuotinos kaip nedeterminuotos ir būtinos net labai pagerėjus Lietuvos kriminogeninei situacijai.

Rekomendacijos netaikomos privačių valdų vidaus teritorijoms ir erdvėms.

Rekomendacijos parengtos remiantis visuotinai pripažintu dėsningumu, kad smurto ir vandalizmo (nusikalstamumo) tikimybė yra tiesiai proporcinga netvarkai, nešvarai, kontrolės ir priežiūros stokai tam tikroje teritorijoje, pastatuose bei inžinerinės įrangos kokybei juose.

Todėl rekomendacijų efektyvumas priklausys ne vien nuo jų tiesioginio įgyvendinimo, bet ir nuo tokių sąlygų:

pirma – nuo elementarios nuolatinės teritorijų, pastatų priežiūros, kokybiškos eksploatacijos; antra – nuo operatyviai taisomų sugadinimų;

trečia – nuo pačių gyventojų iniciatyvos ir pastangų kurti bendrijas, kaimynų grupes bei rūpintis sava teritorija, savo namu.

Parengė: Vilniaus technikos universitetas	Patvirtinta: Lietuvos Respublikos statybos ir urbanistikos ministro 1993 09 22 d. įsakymu Nr. 165	Galioja nuo 1994 01 01
--	---	---------------------------

SUDERINTA:

Vidaus reikalų ministerija, 1993 09 08, Nr. 12/250,

Lietuvos Architektų sąjunga, 1993 09 03, Nr. 11 – 140

1. Miesto funkcinė integracija, gyventojų bendravimas

Planuojant miestą, nerekomenduojama sutelkti atskirų amžiaus, socialinių, etninių gyventojų grupių didelėse teritorijose ir dideliuose gyvenamuosiuose rajonuose. Todėl miesto rajonai ir gyvenamieji rajonai turėtų būti kuo mažesni, kiekvienas su savo plano ir erdviu charakteriu, skirti tiek jauniems, tiek seniems, tiek šeimoms, tiek pavieniams asmenims. Be to, čia namai ir butai turėtų būti įvairūs ir kita prasme: nuomojami, kooperatiniai, privatūs, komunaliniai. Ši rekomendacija nekliudo taip išplanuoti rajoną, kad namų valdos būtų sugrupuotos, patenkinant atskirų gyventojų grupių poreikius, net esant lokalinei pastarųjų koncentracijai.

Atsižvelgiant į gamtines sąlygas, ekologinius reikalavimus, siektinas gyventojų ir darbo vietų skaičiaus, gyventojų ir jiems reikalingų paslaugų orientacinis balansas. Tai yra prielaida integruotiems miesto rajonams formuoti. Gyvenamieji namai, darbo bei paslaugų vietos, kultūros, poilsio ir kitos įstaigos, išdėstytos integruotai rajono teritorijoje, lokalizuoja gyventojų interesus, stiprina gyventojų tarpusavio socialinius ir kitus kontaktus, ryšį su sava teritorija bei konkretaus rajono gyventojų vietos „patriotizmą“ ir kaip pasekmę – jos neoficialią priežiūrą. Be to, rajono funkcinė integracija turi skatinti maksimalų ir kaip galima tolygesnį teritorijos panaudojimą dieną, o jeigu tam neprieštarauja kiti tikslai (pvz., gyventojų ramybė) – ir vėlai vakare.

Miesto gyvenamieji rajonai turi turėti aiškias, vizualiai identifikuojamas ribas: gamtinius elementus arba specialiai suformuotas skiriamąsias ribas (apželdintas teritorijas, miesto svarbiausias gatves su apsauginėmis zonomis ir pan.). Rekomenduojama stiprinti gyventojų ryšius su savo rajonu funkcinėmis priemonėmis: pašto, banko, mokyklos, administracinių įstaigų, policijos nuovados ir pan. aptarnaujamos teritorijos sutapatinimu su gyvenamojo rajono ribomis.

Rajono plotas turėtų būti kuo mažesnis. Vengtini labai dideli, 150-200 ha ploto, gyvenamieji arba integruoti rajonai.

2. Kaimynų ir bendrijų grupės

Teritorija yra pakankamai gerai socialiai prižiūrima, stebima, ir viena ar kita forma yra reaguojama į tai, kas vyksta, jeigu tos teritorijos ar pastato gyventojų ar naudotojų dauguma pažįsta vienas kitą bent iš matymo. Todėl, neoficialios priežiūros galimybėms padidinti ir socialiniams kontaktams stiprinti gyvenamieji rajonai planuoti formuojant kaimynų ir bendrijų grupes.

Kaimynų grupė – 50-200 žmonių. Ją gali sudaryti vienbučių, mažaaukščių blokuotų namų, išdėstytų apie privažiavimo gatvelę (geriausiai akligatvį) ar apie gatvelės dalį, daugiaaukščių namų vienos, dviejų laiptinių ar viso namo gyventojai. Būtina sąlyga kaimynų grupei susiformuoti yra aiškios jiems priskirtos ir jų prižiūrimos teritorijos ribos. Tai gali būti pasiekta pastatų išdėstymu, privažiavimo ir kitų gatvelių trasavimu, tvoromis ar kitais būdais fiziškai pažymint kaimynų grupės ribas.

Rekomenduojama kaimynų grupei prižiūrėti, viena ar kita forma rūpintis lokaline inžinerine ar kita įranga (apšvietimu, signalizacija, gatvelių priežiūra, šiukšlių tvarkymu ir pan.). Kaimynų grupės naudojimui ir priežiūrai priskirti jos teritorijoje esančius parkingus, garažus, bendrąsias vaikų žaidimo bei sporto aikštes.

Bendrija – 500-800 žmonių. Ją gali sudaryti kelios kaimynų grupės. Bendrijai priskirtinos prižiūrėti bendrosios zonos, didesni saugomi parkingai, garažai. Bendrijos teritorijoje rekomenduojama įrengti (paskirti) vietas ir patalpas vaikų bei paauglių žaidimams, susibūrimams ar kokiems nors užsiėmimams. Ypač būtina pasirūpinti tokiomis „legaliomis“ vietomis ir patalpomis paaugliams, nes daugelį nusikaltimų jie padaro iš nuobodulio, neturėjimo ką veikti, kur susirinkti.

3. Teritorijų ir pastatų skirstymas į naudotojų zonas

Gyventojų priklausomybei savo rajonui, bendrijai, kaimynų grupei, (o lankytojams – informacijai apie zonos statusą) sustiprinti teritorijos ir pastatai sudalintini į aiškias, vizualiai identifikuojamas dalis. Būtent:

privati zona (arba ribojamo naudojimo teritorija, nepriklausomai nuo nuosavybės formos). Įėjimas, įvažiavimas automobiliais į ją vienaip ar kitaip turi būti kontroliuojamas,

pusiau privati (arba dalinai ribojamo naudojimo) zona. Įėjimas, įvažiavimas į ją kontroliuojamas tik dalinai,

pusiau vieša. Įėjimo, įvažiavimo kontrolės galimybė labai maža,

vieša. Laisvas pastatų ir teritorijų panaudojimas, net jeigu dėl tam tikrų priežasčių būtų įvesti apribojimai (pvz., įvažiavimo, įėjimo mokestis)

Pačios zonos, jų ribos turi būti pažymėtos. Galimi būdai:

– skirtingo tipo gatvių, šaligatvių dangomis, jų spalva;

– tvoromis bei kitokiais barjeriais;

– reljefo formavimu (vizualiai pastebimu teritorijų paviršiaus altitudžių skirtumu, sudarius technines galimybes jį įveikti invalidams), ypač ten, kur žalia teritorija ribojasi su gyvenamaisiais namais;

– ženklais, informaciniais ir reklaminiais bei kitokiais užrašais (tame tarpe: pavadinimai, adresai, kontaktinių telefonų numeriai ir pan.);

– apželdinimo, apšvietimo, lauko baldų tipų ar formų principiniais skirtumais;

– pastatų architektūriniais bei komponavimo plane skirtumais.

Pažymėtos zonos palengvina gyventojams identifikuoti „savo“ teritoriją, lankytojams – teritorijos funkcijas, ėjimo bei važiavimo automobiliu kelią nuo viešojo šaligatvio, gatvės per pusiau viešą zoną į pusiau privačią, o po to – į privačią.

Kiekvienas zonos (pastatų grupės) vizualinis ypatumas sumažina anonimiškumą ir stiprina gyventojų, dirbančiųjų, dalinai ir lankytojų priklausomybę „savai“ teritorijai, neformalią jos priežiūrą.

Įėjimai, įvažiavimai į skirtingų tipų ar funkcijų zonas turi būti lengvai pastebimi ir individualizuoti vartais, portalais, laiptais, durimis, apšvietimu, dekoratyviniais elementais, užrašais, vėliavėlėmis ir t. t.

Įėjimų, įvažiavimų automobiliais skaičius į bet kurią naudotojų zoną turėtų būti tik minimaliai būtinas. Didesnis jų skaičius gali būti į viešas zonas, į privačias – gali pakakti vieno įėjimo ir įvažiavimo. Tuo siekiama:

išvengti pašalinių žmonių, važinėjančių pašalinių automobilių, t. y. žmonių, negyvenančių ten ir nesusijusių su šios teritorijos funkcionavimu ir taip sumažinti jos viešumo laipsnį. Tuo būdu padidėtų kontaktų, bendravimo ir pažinčių tikimybė, neoficialios kontrolės bei priežiūros laipsnis, susidarytų įėjimų, įvažiavimų kontrolės galimybės.

Tiek pastaroji, tiek ir kitos aplinkos formavimo rekomendacijos yra skirtos gyventojų socialiniams ryšiams, priklausomumui savo teritorijai stiprinti. Tai būtini, tačiau ne visuomet pakankami būdai, todėl jie papildytini kitomis, griežtesnėmis, priemonėmis:

aptverti teritorijas ir pastatus įvairaus tipo fiziniais barjeriais, užrakinti ėjimus ir įvažiavimus bei oficialia priežiūros tarnyba, kurią turėtų įsteigti patys gyventojai ar institucijos.

Paprastai fizinių barjerų, užrakinimo ir priežiūros poreikis didėja link miesto centro.

Rekomenduojama, kad aptvėrimai, įėjimų ir įvažiavimų į teritorijas vartų, durų rakinimas ar oficiali priežiūra apimtų kuo didesnę privačios ir pusiau privačios zonos plotą.

4. Eismas

Eismo sauga ir smurto bei vandalizmo prevencija gali kelti prieštaraujančius uždavinius. Todėl iš principo išskirtinos dvi sritys.

Pirmoji – eismo koridoriai, skirti intensyviai ir greitai, daugiau kaip 60 km/h motorizuoto transporto eismui. Jeigu čia būtina projektuoti ir tiesti pėsčiųjų ir dviratininkų takus, labiau akcentuotinos saugaus eismo priemonės. Todėl motorizuotų transporto priemonių ir pėsčiųjų bei dviratininkų eismas turi būti segreguotas, t. y. projektuojami ne mažiau kaip du eismo koridoriai. Tačiau vairuotojai, dviratininkai ir pėstieji vienas su kitu turi turėti vizualinį kontaktą. Todėl turi būti sudarytas geras matymo laukas tiek lygiagretaus eismo atveju, tiek sankryžose bei perėjose. Taigi eismą skiriančiose juostose nerekomenduojama sodinti krūmus ar įrengti kitas matymo kliūtis.

Nerekomenduojama neužstatytose teritorijose įrengti atskirus pėsčiųjų ir dviratininkų takus, neturinčius gero vizualinio kontakto su kitais eismo dalyviais. Čia gali padidėti nusikaltimų pavojus; tokiais takais žmonės vengia naudotis. Blogiausiu atveju projektuotini bendri pėsčiųjų ir dviratininkų takai, kurių trasavimas turėtų garantuoti kuo didesnę jų panaudojimą dieną, vakare, kelionėms į darbą, paslaugų ar rekreacijos interesais.

Antra sritis – antraeilės užstatytos gatvės. Sumažinus motorizuoto eismo greitį jose iki 40 km/h, galimas mišrus saugus eismas automobiliams, pėstiesiems ir dviratininkams bendrame eismo koridoriuje. Gatvė ar kelias planuojami nuraminto eismo principu.

Tokios gatvės yra geriausiai apsaugotos nuo smurto ir vandalizmo.

5. Teritorijų ir pastatų ryšys su gatvėmis ir keliais

Gyvenamieji namai, darbo ir paslaugų vietos turi turėti bent vieną ryšį su viešojo keleivių susisiekimo stotele, antraeile apstatyta ir pritaikyta integruotam eismui gatve (paprastai tai antraeilė

miesto eismo požiūriu gatvė) arba apstatytu pėsčiųjų ir dviračių taku. Ypač svarbu, kad tokios gatvės ar takai naktį, sutemus vakare nebūtų „mirę“, be apšviestų pastatų.

Bent vienas tokio tipo atskiras ar kombinuotas ryšys minėtuose integruotuose rajonuose turi būti tarp gyvenamųjų namų ir darbo bei paslaugų vietų. Jeigu tokios galimybės nėra, projektuotinas atskiras kuo tiesesnis pėsčiųjų takas nuo stotelės iki pastato (pastatų grupės) arba iki apstatytos gatvės. Jame turi būti pakankamai didelis, o naktį, sutemus vakare ir apšviestas matomumo laukas.

Krūmai ir medžiai nuo tokių takų pakraščiu sodintini ne arčiau kaip 4-5 metrai, krūmų aukštis turi būti ne didesnis kaip 0.5 metro, o medžių lapija, tankios spygliuočių šakos turi prasidėti ne žemiau kaip 2.2 metro nuo žemės paviršiaus.

Požeminės pėsčiųjų perėjos ir tuneliai dviratininkams projektuotini tiesūs be nišų ir išsikišimų, užstojančių viso tunelio erdvės matomumą. Čia rekomenduojama įrengti įvairias ilgai dirbančias paslaugų, aptarnavimo įstaigas. Tunelis projektuotinas platesnis negu reikėtų vien funkcinio požiūriu – tam, kad išvengtume siauro „plyšio“, kanalo įspūdžio. Tunelis turi būti labai gerai apšviestas dieną ir vakare, naktį.

Pėsčiųjų ar dviratininkų tako trasa turi sutapti su laiptų, pandusų ir pačio tunelio trasa. Nerekomenduojama laiptus, pandusus įrengti vien statmenai tunelio ašiai. Tuneliai nestatyti nuošaliose vietose, čia geriau tiktų tilteliai.

Gyvenamųjų namų grupės, atskirų pastatų sklypų išorinė erdvė tarp gatvės važiuojamosios dalies krašto ir užstatymo linijos (namų fasadų) turi būti „peržvelgiama“ nuo gatvės, nuo namų, per namų langus, balkonus, lodžijas. Pavieniai ar nedidelės grupės krūmų ir medžių sodintos ne arčiau kaip 6-8 m nuo fasado, krūmų aukštis ne didesnis kaip 0.5 m, o medžių lapija (tankios spygliuočių šakos) ne žemiau kaip 2.2 m nuo žemės paviršiaus.

Jeigu šioje teritorijoje išilgai namo fasado funkcinio požiūriu reikalingas pėsčiųjų takas, jo trasa numatytina ne arčiau kaip 6-8 m atstumu nuo namo, o jo paviršiaus altitudė turėtų būti ne mažiau kaip 0.5 m žemesnė negu teritorijos prie namo altitudė.

6. Parkingai ir garažai

Privačių lengvųjų automobilių atviri įvairaus tipo parkingai prie gyvenamųjų namų projektuotini ne anoniminiai, o skirti konkrečiam namo, namo laiptinės gyventojų automobiliams. Kiekvienas automobilio savininkas per buto langus (blogiausiu atveju lodžijas, balkonus) turi matyti savo automobilį. Kaimynų susitarimu vietos automobiliams gali būti pažymėtos ir priskirtos kiekvienam automobiliui.

Parkingai prie namų projektuotini maži, ne didesni negu reikalingi daugiaaukščio namo vienos laiptinės arba mažaaukščio viso namo, turinčio vieną laiptinę, gyventojų automobiliams (įvertinant vietų poreikį svečių automobiliams).

Jeigu nurodytomis sąlygomis visiems namo, namo laiptinės gyventojų automobiliams neužtenka vietos, projektuotinas tik saugomas parkingas kaimynų grupės ar bendrijos teritorijos ribose ir tik šių teritorijų gyventojų automobiliams.

Įvairių tipų garažai kaimynų grupės ar bendrijos teritorijoje, pačiame gyvenamajame name ar jo sklype skirtini tik šių teritorijų ar namų gyventojų automobiliams.

Gyvenamųjų ir kitų pastatų cokoliniuose ar požeminiuose aukštuose nerekomenduojama įrengti lengvųjų automobilių maniežinio tipo garažų. Jeigu dėl svarbių priežasčių tokie ar atskiri maniežiniai garažai projektuojami, svarbiausia garantuoti gerą visos garažo patalpos matomumą nuo įėjimo į jį durų ir kuo trumpesnį, tiesesnę perėjimą į gyvenamojo namo laiptinę ar kitą pusiau privačią ar pusiau viešą patalpą ar teritoriją.

Garažai gyvenamųjų namų grupėse neturi sumažinti takų, atvirų parkingų, vaikų žaidimo aikštelių, įėjimų į gyvenamuosius namus matomumo per tų namų langus.

Įvažiavimai į garažą, garažo vartai turi būti matomi bent iš dalies butų langų to namo, kurio gyventojams skirtas garažas. Jeigu garažai statomi atskiroje zonoje ir neturi vizualinio ryšio su gyvenamaisiais namais, rekomenduojama jų priežiūra arba specialios techninės apsaugos, signalizacijos priemonės.

Namo bendrijai, namo laiptinės gyventojams rekomenduojama įsteigti kontroliuojamą įvažiavimą į jų parkingą (parkingų grupę) prie namų (užrakinami vartai, užtvaros). Tačiau tokiu atveju turi išlikti laisvo privažiavimo prie namų galimybė medicinos pagalbos, gaisrinės ir panašios paskirties automobiliams.

Ypač rekomenduojama gyventojams kontroliuoti įvažiavimą į parkingus prie namų senamiestyje ir miesto centre. Taip būtų atskirti gyventojų ir lankytojų automobiliai.

Pastarųjų automobilių apsaugai reikėtų įrengti mokamus ir saugomus parkingus nedidelėse aikštelėse arba gatvių atkarpose. Parkingų dydis turi būti toks, kad jį aptarnaujantis asmuo (keli asmenys) galėtų kontroliuoti įvažiavimą (išvažiavimą), matyti stovinčius automobilius. Institucijoms rekomenduojama turėti savus kontroliuojamus parkingus skirtus tarnybiniams ir darbuotojų automobiliams; šie parkingai turėtų būti įrengti kieme, minėtu principu gatvėje arba kaip parkingai – garažai.

7. Gyvenamieji namai

Įėjimo į gyvenamuosius namus, laiptinių lauko durų neturi slėpti želdiniai, priestatai, neturi būti nišų ar kitų vietų slėptis ar kliūčių matyti iš toliau. Visa erdvė už įėjimo durų turi būti matoma iš lauko (įstiklintos durys, langai sienoje). Rekomenduojama, kad ši erdvė turėtų pakankamą apšvietimą ir matytusi iš lauko iki pat lifto. Jeigu tokios galimybės nėra, siektinas kuo paprastesnis, tiesesnis nuolat apšviestas priėjimas iki lifto. Vengtina projektuoti taip, kad į kelio į liftą erdvę įsiliėtų kelios šoninės erdvės ir koridoriai arba kelio trasa į liftą būtų su keliais posūkiais.

Daugiabučiuose namuose ir namuose, kurie yra šalia gatvės arba liečia bet kurią kitą viešą intensyviai naudojamą teritoriją, įėjimai turi būti rakinami ir aprūpinti įėjimo telefonais. Tai ypač reikalinga ten, kur gyvena senyvo amžiaus žmonės ir invalidai.

Įėjimai į rūšį projektuotini tik iš namo vidaus erdvės, o ne tiesiogiai iš lauko. Tam gali būti rekomenduojama rekonstruoti įėjimą į namą statant nedidelį priestatą (žr. aukščiau: įėjimo į namą ir rūšį rekomendacijas) arba gali būti statomas didesnis priestatas, talpinantis namo ar laiptinės prižiūrėtojo tarnybines patalpą, dviračių, rogučių, vežimėlių laikymo vietą, nuolatinio budėtojo vietą (jeigu namo ar laiptinės gyventojai nusprendžia išlaikyti tokią tarnybą) ir pan.

Gyvenamuosiuose namuose nerekomenduojama įrengti viešas paslaugas teikiančių institucijų patalpas. Esant svarbioms priežastims taip daryti, tos patalpos turi būti funkcionaliai atskirtos, svarbiausia – turi turėti atskirus lankytojų (tarnybinius) įėjimus, privažiavimus automobiliams ir izoliuotus rakinamus kiemus. Tokiu atveju įėjimas gyventojams turi būti rakinamas ir aprūpintas įėjimo telefonu.

Fasadų architektūrinis, konstrukcinis sprendimas neturi sudaryti galimybės jais kopti ir per langus, balkonų ir lodžijų duris patekti į bet kurio aukšto butus. Tuo tikslu gali būti pasinaudota netinkamai suprojektuotais langais, balkonais, lodžijomis, stogeliais, įvairiomis atbrailomis, lietvamzdžiais, dekoratyvinėmis laiptinių (skalbinių džiovyklų) lauko sienomis, gaisriniais laiptais, nusileidimais. Gyvenamojo namo fasadą, jo elementus rekomenduojama projektuoti taip, kad būtų išvengta ir galimybės kopti į pirmuosius tris aukštus pasinaudojant pagalbinėmis priemonėmis (virvėmis, kabliais ir pan.).

Medžius, vijoklius rekomenduojama sodinti prie aklinių fasadų; ties kitais fasadais medžiai sodintini tokiu atstumu, kad jiems užaugus, nesusidarytų kopimo galimybės. Dėl tos pačios priežasties nerekomenduojama įrengti grotas pirmo aukšto balkone, lodžijoje. Blogiausiu atveju jas gali pakeisti langų grotos ir balkono, lodžijos durų rekonstrukcinis sustiprinimas, užrakinimas arba vidaus įvairių medžiagų, konstrukcijų langinės.

Pirmajame ir antrajame aukštuose, jeigu nuo žemės paviršiaus iki balkono ar lodžijos grindų susidaro mažiau kaip 3 m, jie neprojektuoti visiškai arba tik su specialiomis apsaugos priemonėmis. Išimtimis laikytini atvejai, kai balkonus ir lodžijas supa privati teritorija, izoliuota fiziniais barjeriais.

Balkonus, lodžijas rekomenduotina projektuoti taip, kad nesusidarytų galimybė iš vieno buto (o ypač iš pusiau privačios patalpos) pereiti į kito buto tame pačiame aukšte balkoną.

Nerekomenduojama projektuoti plokščių stogų, nuo kurių galima nusileisti į viršutinių aukštų balkonus.

Išėjimas ant plokščių stogų turi būti kontroliuojamas, rakinamas ir būtų geriausia, tai daryti tik iš laiptinės.

Šlaitiniai stogai projektuotini taip, kad ant jų patekti būtų galima tik per kontroliuojamą rakinamą angą, o kopti jais be kopėčių ar kitos įrangos būtų neįmanoma.

Švieslangiai ir stoglangiai turi būti atidaromi tik iš vidaus, o juos demontuoti iš lauko turi būti neįmanoma.

Rūsio langai turi būti atidaromi tik iš vidaus. Tam, kad per juos nebūtų galima patekti į namo vidų, langai turi būti siauri arba jų konstrukcija turi būti tokia, kad pašaliniai asmenys negalėtų įlįsti.

Daugiaaukščių gyvenamųjų namų rūsiuose gyventojų sandėliukai projektuotini atskirai nuo techninių patalpų, su atskiru (vienu ar keliais) įėjimu į sandėliukų grupes.

Kiemo baldai, žaidimų ir sporto aikštelių įranga projektuotini iš tokių medžiagų ir tokių konstrukcijų, kad jų nebūtų galima išardyti, o elementus panaudoti kaip įrankius, „ginklus“, jų pagalba kopti ir t. t.

8. Mokyklos ir kitos jaunimo institucijos

Projektuotinos mažos mokyklos, nes stambiose – kur kas didesnė vandalizmo tikimybė.

Mokyklos (jų sporto ir žaidimų aikštelės, salės) projektuotinos kaip savų rajonų lokaliniai centrai, kurių švietėjiška ir kultūrinė veikla tęstųsi galimai ilgesnį laiką po reguliarių pamokų. Čia bendrame sklype talpintinos ir įvairios jaunimo institucijos.

Sklypas mokyklai (lokaliam rajono centrui) skirtinas ten, kur daugumai vaikų bei kitiems rajono gyventojams būtų patogus susisiekimas pėsčiomis. Sklypas ir jo atskiros funkcinės dalys turi turėti aiškias ribas, kurios vizualiai informuotų, kam skirta teritorija ir kas turi teisę ja naudotis. Tuo tikslu yra būtini užrašai, tvoros ar kiti fiziniai barjerai, atitinkamai komponuojami pastatai, formuojamas reljefas. Tvoros ir barjerai turėtų būti neperlipami, tačiau leidžiantys matyti vidaus erdvę.

Takų, vedančių į mokyklą, tinklas turi būti aiškus ir projektuotinas atsižvelgiant į poskyrio „Teritorijų bei pastatų ryšys su gatvėmis ir keliais“ rekomendacijas. Jeigu iš bendros viešųjų takų sistemos nesusidaro tinklas, orientuotas į mokyklą, projektuotini specialūs takai, bendri pėstiesiems ir dviratininkams.

Į mokyklos ar kitos jaunimo institucijos sklypą projektuotini tik 1-2 įėjimai, įvažiavimai automobiliams gerai matomi nuo aplinkinių namų ir gatvių. Tam, kad nebūtų pašalinių asmenų, viešieji takai turi būti projektuojami aplenkiant mokyklos teritoriją. Geresnei kontrolei mokyklos sklype turėtų būti prižiūrėtojo (ūkvedžio ar panašios pareigybės) gyvenamasis namas, iš kurio galima būtų bent vizualiai kontroliuoti įėjimus, įvažiavimus bei visą teritoriją.

Prie mokyklos įrengtini dviejų tipų automobilių parkingai. Vienas – mokyklos sklype mokyklos autobusams bei mokinių, mokytojų, darbuotojų automobiliams. Patekti į jį turėtų būti galima tik per kontroliuojamą įvažiavimą. Antro tipo parkingas gali būti ir už mokyklos sklypo ribų, ties pagrindiniu įvažiavimu epizodinių lankytojų automobiliams.

Dviračiams laikyti rekomenduojama numatyti mokyklos pastatuose patalpas, kuriose būtų atskiros, vielos tinklo ar kitokios užrakinamos kameros, arba šios patalpos gali būti įrengtos lauke su stogeliu.

Tvoros, įvairūs fiziniai barjerai, takų, aikštelių dangos turi būti iš tokių medžiagų ir tokios konstrukcijos, kad nebūtų galima lengvai paimti (nulaužti, išlupti ar pan.) akmenis, čerpes, lentas ar dar ką nors, ir panaudoti tai kaip įrankį netoleruotiems veiksams.

Įėjimas į mokyklą, pagrindinis holas ir administracinės patalpos projektuotini kaip bendras vienetas. Tokiu atveju galima geriau kontroliuoti įėjimą, patogiau ir greičiau atskirti mokinius ir atsitiktinius lankytojus.

Mokykla projektuotina taip, kad klasės, auditorijos, salės, koridoriai, laiptinės, holai, tualetai, rūbinės ir kitos patalpos galėtų sudaryti atskirus sąlygiškai autonominius sektorius. Jei reikia, užrakinamomis durimis, užstumiamomis pertvaromis įvairia patalpų kombinacija gali būti sudarytas reikalingas sektorius vakarinių pamokų, švenčių, šokių, kultūrinių, sporto ir pan. renginių metu.

Kompiuterių, audiovizualinės bei kitos klasės ar sandėliai, kuriose laikomi viliojantys daiktai, projektuotini kaip specialios rakinamos patalpos su technine apsauga nuo įsilaužimų.

Rūbinės projektuotinos atskiriems sektoriams arba pradinių ir vyresnių klasių grupėms, atskiroms klasėms pagal mokykloje įprastą dalykinę klasių (kabinetų) ar kitą sistemą. Bet kuriuo atveju rūbinės turi būti apsaugotos: arba tuo rūpinasi rūbininkas, arba kiekvienam mokiniui įrengiama atskira rakinama spintelė.

Mokyklos (jaunimo institucijos) pastato pirmojo aukšto langai projektuotini kuo aukščiau – tuo sumažinant stiklą išdaužymo ir įlipimo iš lauko vidun galimybes.

Visi įėjimai į rūsio patalpas įrengtini iš pastato vidaus.

Mokyklos avariniai išėjimai užrakinami ir atrakinami tiktai iš vidaus.

9. Miestų centrai

Miesto centre vyrauja lankytojai. Jų kaita labai didelė, todėl gyventojų priklausomybė savajam rajonui yra labai maža, dauguma žmonių vienas kito nepažįsta. Tačiau, nusikaltimų prevencijos strategijai gyventojų priklausomybės savajam rajonui stiprinimas ir sąlygų sudarymas žmonių bendravimui, nors ir yra tik papildomas ir nedidelis, tačiau siektinas dalykas.

Miesto centro urbanistinis planas ir jo funkcinė organizacija turi sudaryti galimybę naudotis juo miesto gyventojams ir svečiams tiek dieną, tiek vakare ir naktį. Miesto centro ar jo dalies veikla neturi įgauti vien specializuoto pobūdžio, suburiančio tik vieną kurią nors gyventojų amžiaus ar kitą grupę ir sudarančio prielaidas šiai grupei „užvaldyti“ centrą. Todėl rekomenduojama siekti gyvenamųjų, darbo ir paslaugų vietų balanso. Taip susidarytų nuolatinių gyventojų ir lankytojų, amžiaus, socialinių grupių įvairovė, ir atskiros grupės negalėtų dominuoti nepageidaujamu būdu.

Miesto centro gatvėse, skveruose, aikštėse rekomenduojama pastatyti daug suolų, išdėstyti išilgai gatvės, kitur – grupuojant. Panašią funkciją (pasyvaus stebėjimo, bendravimo) atlieka pėsčiųjų gatvėje, ant šaligatvio ir pan. įrengtos vasaros kavinės, arba stacionarių kavinių, restoranų lauko staliukai.

Ypatingas dėmesys skirtinas apšvietimui. Visų pirma – viešojo keleivių transporto stotelių, taksi stotelių, telefono būdelių ir įėjimų į pramogų vietas. Sutemus, prekybinėse gatvėse langai, vitrinos turi būti apšviesti.

Miestų centruose bei gretimuose jiems gyvenamuosiuose rajonuose nusikaltimų prevencija susijusi su įėjimų (įvažiavimų) į pusiau privačias, privačias teritorijas, pastatus pakankamai griežta vienos ar kitos formos kontrole.

Įėjimai į pastatus, kuriuose yra butai ar įstaigos, turi būti visą laiką užrakinti ir įrengti įėjimo telefonai. Didesnio lankytojų srauto metu gali būti nerakinama, tačiau tokiu atveju būtina įėjimo priežiūra. Rekomenduojama projektuoti (arba esant reikalui rekonstruoti) taip, kad įėjimai į butų laiptines ir į įstaigas būtų skirtingi.

Įėjimai ir įvažiavimai į perimetrinio užstatymo kvartalų ar namų grupių vidaus kiemus turi būti užrakinami. Rekomenduojamas kuo mažesnis vartų ir durų skaičius.